

Opprydning i begrepsjungelen

Hvordan forbedre indeksering og søk etter medisinsk informasjon? Det internasjonale begrepssystemet MeSH (Medical Subject Headings) oversettes nå til norsk.

Når man publiserer en artikkel eller en annen tekst, vil man at den skal leses av flest mulig. Tilsvarende ønsker man å finne frem til artikler som omtaler det man er interessert i. I dag er dette i høy grad mulig gjennom Internett og moderne søkesystemer. Men for å få dette til på en mest mulig effektiv måte, er et system for søkeord viktig.

Gjennom internasjonalt samarbeid er begrepssystemet MeSH (Medical Subject Headings) (1, 2) blitt stadig mer brukt og oversatt til mange språk. De viktigste tidsskriftene gjør sine artikler tilgjengelige via referansedatabaser som PubMed/Medline, Cochrane Library og i Norden SveMed+. Alle disse bruker MeSH ved indeksering.

Hva er MeSH?

En MeSH-term er et ord/begrep innen fagområdet helse og medisin. Hver MeSH har et unikt id-nummer som kobler sammen alle synonymer og nærliggende begreper. For å sikre entydighet har hver MeSH en definisjon med konsensus om begrepsforståelsen. Indeksering og søk forenkles ved at det kun er behov for én term tilhørende en MeSH for å aktivere de øvrige med samme id-nummer. Det sikrer bedre gjenfinning enn ved tradisjonelt søk på enkelt-termer.

Vokabularet kalles ofte tesaurus eller ontologi, fordi begrepene står i relasjon til hverandre og i en hierarkisk struktur. National Library of Medicine i USA har i 50 år arbeidet med forbedring av dette begrepssystemet, som i dag teller ca. 26 500 MeSH-termer. Disse ligger fritt tilgjengelig på nett.

Hvorfor norsk oversettelse av MeSH?

En lege skal også kommunisere med pasienter, medier og instanser der rent medisinske termer ikke nødvendigvis er velkjente. Er det selvnlysende at det engelske «spinal cord», på latin «medulla spinales», oppfattes av en ikke-lege? Det norske «ryggmarg» blir derimot forstått. Likeledes er «brain stem», på latin «truncus cerebri», enklere å forstå når det står «hjernestamme». Selv om en lege anser «thorax», eller den norskifiserte «toraks», som selvnlysende, vil mannen i gata lettere skjønne «brystkasse». «Hjernebro» for «pons» er et annet

Illustrasjonsfoto Istockphoto

eksempel. Alle synonymene, latinske (med latinsk og norsk skrivemåte der dette finnes) og folkelige termer, vil finnes under hver MeSH, og du vil få opp alle uansett hvilket av begrepene du velger å søke på. Der ser du også hva som er foretrukket term og riktig skrivemåte. På den måten kan vi få et mer enhetlig og entydig medisinsk fagspråk i Norge.

Universitetenes medisinske fagbiblioteker og mindre fag- og sykehusbiblioteker bruker MeSH når de registrerer sine bøker i BIBSYS. De gir undervisning til studenter og ansatte om bruk av MeSH i litteratursøk. Ved systematiske søk for å finne effekt av ulike tiltak brukes MeSH i søkestrategien. Høyskolene med helsefaglige utdanninger foretrekker å bruke norske nøkkelord når de registrerer sin litteratur i BIBSYS. De har til nå brukt svensk oversettelse av MeSH via databasen SveMed+ for å hjelpe studentene til å forstå de engelske MeSH før søk i internasjonale databaser.

Foruten gevinster ved bedre indeksering og gjenfinning er det samfunnsøkonomisk å ha et standardisert vokabular av god kvalitet som ligger åpent på Internett og kan brukes av mange. Det jobbes internasjonalt med å forbedre MeSH, og nylig har man ved Karolinska Institutet i Stockholm laget en mobilapplikasjon med svenske MeSH (3).

Siden hver MeSH har sitt id-nummer, åpner det for mange datatekniske bruksmuligheter. Parallellspråklighet vil ikke bare gjelde for norsk og engelsk, men også tysk,

finsk, polsk, svensk, fransk, spansk, italiensk osv. Lurer du på hva et fransk medisinsk ord er på norsk, engelsk e.l., kan du finne ut det i basen. Det søkes å gjøre MeSH tilgjengelig som «linked data», og vi deler erfaring med finnene og svenskene i dette arbeidet. MeSH kan kobles til codesystemer som ICD-10, ICPC-2, ATC osv., slik at begrepssystemene kan utfylle og berike hverandre (4). I samarbeid med den franske helseportalen CISMef er norske oversettelser av MeSH og andre codesystemer tatt inn i The European Health Terminology/Ontology Portal (EHTOP). Norske MeSH inkluderes nå i databasen SveMed+ for å forbedre gjenfinningen av litteratur for nordmenn, som faktisk utgjør to tredeler av brukerne.

Oversettelsen

Helsebiblioteket startet med oversetting av MeSH i 2010, med god støtte fra *Tidsskrift for Den norske legeforening*, for at flere skal ta i bruk dette begrepssystemet i Norge. Nå har Helsedirektoratet, avdeling Helseportal, også sett nytten av dette og har bevilget penger til arbeidet. Det har styrket mulighetene til å komme i mål med oversettelsen innen 2013 (5).

Oversettelsen er et stort stykke arbeid, og det gjøres mange valg underveis. For eksempel må vi for det engelske «neoplasms» velge om vi ønsker «neoplasmer», «svulster» eller «tumorer». Alle begrepene står som synonymer, men vi har i samarbeid

med ekspert valgt «svulster» som hovedtermen på norsk. Slike overveielser gjøres kontinuerlig, i diskusjoner med eksperter og ut fra bruk i pålitelige, troverdige kilder. Utgangspunktet for oversettelsene er det engelske ordet (med dets definisjon) samt hva svenskene og tyskerne har gjort. Av og til endres utgangsbegrepene (i USA) fordi det har skjedd endringer på det medisinske feltet som vil reflekteres i ordbruken. Systemet er slik sett «levende».

De fleste land i Europa har alt oversatt MeSH til sitt språk. At vi nå får MeSH på norsk, vil være til hjelp for medisinske og helsefaglige utdanningsinstitusjoner, nettsteder, tidsskrifter og ikke minst alle vi som i det daglige bruker eller ønsker å forstå det medisinske fagspråket.

Sigrun Espelien Aasen

sigrun.espelien.aasen@kunnskapsenteret.no

Marit Fjellhaug Nylund

Sigrun Espelien Aasen (f. 1950) er forskningsbibliotekar ved Helsebiblioteket og leder samarbeidsprosjektet om Mesh i Norge.

Marit Fjellhaug Nylund (f. 1971) er cand.philol. og manusredaktør i Tidsskriftet.

Litteratur

1. Fact sheet: Medical Subject Headings www.nlm.nih.gov/pubs/factsheets/mesh.html [21.8.2012].
2. Darmoni SJ, Soualmia LF, Letord C. Improving information retrieval using Medical Subject Headings Concepts: a test case on rare and chronic diseases. www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3411256/pdf/mlab-100-03-176.pdf [21.8.2012].
3. Jergefelt M. Swedish MeSH goes mobile. *Journal of the European Association for Health Information and Libraries* 2012; 8: 34. www.eahil.net/journal/journal_2012_vol8_n1.pdf [21.8.2012].
4. The EHTOP: indexing Health resources in a multi-terminology/ontology and cross-lingual world <http://sites-final.uclouvain.be/EAHIL2012/conference/?q=node/514> [21.8.2012].
5. Helsebibliotekets faktaark om MeSH. Oslo: Helsebiblioteket, 2012. http://www.helsebiblioteket.no/_attachment/145260 [24.8.2012].

Mottatt 28.8. 2012 og godkjent 30.10. 2012.

Medisinsk redaktør Raida Ødegaard.